

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Гордеюк А.О. Поняття особи у цивільному праві та його співвідношення з поняттями суб'єкта цивільного права, суб'єкта цивільних правовідносин, учасника цивільних відносин Forum Prava, 2020. 60(1). 29–36 URL: <https://zenodo.org/record/3577560#.Y5mUyHZBxPY>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-95>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Потіп Микола Миколайович

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

Конституція України захищає право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності. Згідно з частиною 2 статті 54 Конституції, громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [4].

В умовах розвитку, мінливості та прогресивності інформаційного суспільства і триваючих процесів діджиталізації використання різноманітних комп'ютерних програм, наголошує К. Зеров, набуває все більшого поширення в усіх сферах суспільного життя: як на рівні прикладних програм, так і на рівні програмної реалізації функціонування «інтернету речей». Незважаючи на те, що комп'ютерні програми за правовим режимом прирівнюються до літературних творів, їх авторсько-правова охорона та захист має динамічний характер: авторське право постійно вирішує нові виклики, що перед ним ставить технологічний розвиток людства [3, с. 11].

Водночас такий незамінний ресурс держави як земля є стабільною основою економіки та благополуччя населення. Земля, наголошують вчені, відіграє величезну роль у створенні матеріальних благ як джерело

існування людської спільноти, природна основа суспільного господарювання, яке безпосередньо пов'язане з використанням землі як просторового базису і засобу виробництва. Обмеженість земельних ресурсів на тлі зростання населення робить все більш важливою проблему дбайливого ставлення та раціонального використання земель [10, с. 105].

Конституція України у статті 13 визначає: «земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією. Кожен громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону.» Також у статті 14 Конституції зазначено, що земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується [14].

Для розподілу та обліку землі поводяться кадастрові роботи. Достовірна земельно-кадастрова інформація створить належні умови для надання земель, раціонального й ефективного використання їх за призначенням (будівництва доріг, лінії зв'язку, електропередачі, спорудження виробничих і побутових об'єктів, необхідних для населення) [10, с. 104].

Як було зазначено у пояснювальній записці до проекту Закону України «Про державний земельний кадастр» метою ведення державного земельного кадастру є: гарантування прав власників і землекористувачів; регулювання земельних відносин та управління земельними ресурсами; організації раціонального використання та охорони земель; здійснення землеустрою; контролю за використанням та охороною земель; обліку цінності земель у складі природних ресурсів; інформаційного забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, заінтересованих фізичних та юридичних осіб; встановлення обґрунтованих розмірів плати за землю [6].

З урахуванням рівня інформаційного розвитку суспільства та цифровізації економіки, розвитку IT-галузі, використання комп'ютерних програм у сфері упорядкування земельних відносин є актуальним питанням. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки визначила, що з метою розвитку сільського господарства важливим є впровадження цифрового землеробства – принципово нової стратегії менеджменту, що базується на застосуванні цифрових технологій, та новий етап розвитку агросфери, пов'язаний з використанням геоінформаційних систем, глобального позиціонування, бортових комп'ютерів та смарт-устаткування, а також управлінських та

виконавських процесів, здатних диференціювати способи оброблення, внесення добрив, хімічних меліорантів і засобів захисту рослин [8].

В сільському господарстві основним засобом виробництва є земельні ресурси. Традиційно вітчизняними фахівцями аграрної галузі використовуються агрохімічні карти та плани землеустрою у паперовому вигляді. Одним з напрямів застосування сучасних інформаційно-аналітичних систем має стати підвищення якості управління просторовими об'єктами (земельні ділянки тощо). Для вирішення цього завдання використовують аграрні географічні інформаційні системи (ГІС), які надають якісно нові можливості для управління, інтеграції та інтелектуального аналізу просторової інформації в сільському господарстві, про що свідчить їх масове застосування в розвинутих країнах світу та на деяких аграрних вітчизняних підприємствах [1].

В Україні функціонує значна кількість земельно-кадастрових і геоінформаційних систем різних рівнів із великою кількістю накопиченої інформації, зазначає Т.В. Мовчан, однак існує проблема оперативного та автоматизованого використання цієї інформації. Застосування ГІС-технологій пов'язано зі збирання, зберігання та приведення до єдиних стандартів і форматів цієї інформації. Основним завданням ГІС є функціонування в умовах об'єднання різноманітної та різноформатної інформації в процесі вирішення наукових і практичних завдань об'єднання кадастрових даних різних видів кадастру. Світові лідери з розробки ГІС-технологій такі фірми, як ESRI, Autodesk, MapInfo, Bentley, констатує Т.В. Мовчан, на протязі багатьох років вели дискусії і мали принципово різні підходи до вирішення широкого спектра завдань, що ставилися перед геоінформаційними системами. Програмні продукти цих фірм реалізовувались на різноманітних платформах (UNIX, Windows, DOS), намагаючись розробити більш ефективну концепцію при вирішенні будь-яких завдань, що стосуються просторової інформації. Це дозволило нині отримати потужні ГІС, з широкими можливостями при маніпулюванні великими обсягами даних. AutoCADMap повнофункціональний геоінформаційний пакет середовища AutoCAD. Можливе управління даними, хороший картографічний інструментарій та розвинута функція ГІС-аналізу [2, с. 131].

Кадастрові геопортали в сучасному інформаційному суспільстві розглядаються як ефективний засіб доступу громадян, усіх зацікавлених установ та організацій до кадастрових даних у мережі Інтернет і як важлива компонента втілення в життя концепції е-урядування, спрямованого на поліпшення якості надання послуг громадянам державними інституціями. Взірцем реалізації ідеї кадастрового геопорталу А. А. Лященко, Ж. В. Форосенко, А. Г. Черін називають проєкт EULIS – European Land Information Service (Європейський земельно-інформаційний сервіс), який в

останні роки динамічно розвивається як єдина «точка доступу» до кадастрових систем країн Європейського Союзу. Одна з основних цілей цього проекту полягає в розширенні ринку нерухомості на основі надання транскордонних послуг доступу до інформації про землю та іншу нерухомість при здійсненні операцій продажу/купівлі об'єктів власності або іпотечних операцій громадянами, фінансовими та юридичними установами різних країн [5]. Надійна, відкрита та доступна інформація про землю – одна з умов розвитку єдиного ринку та вільного руху в ЄС товарів, людей, послуг і капіталу.

Наприклад, в рамках проекту міждержавної технічної допомоги «Карти для сприяння належному управлінню землями в Україні» протягом 2019-2021 років виконувався проект «Створення основної державної топографічної карти» у ході якого Держгеокадастром, разом із підпорядкованими державними підприємствами, були організовані роботи зі створення (оновлення) цифрових топографічних карт масштабу 1: 50 000 для території України, із залученням топографічної служби Збройних Сил України, а також частково приватних картографічних компаній. Неформально проект отримав назву «норвезький проект», оскільки його донором виступала Картографічна служба Королівства Норвегія (Statens Kartverk) з метою допомоги Україні у створенні бази геопросторових даних та сервісів, як частини Національної інфраструктури геопросторових даних. Для всебічної організації та контролю складного циклу картографічного виробництва Науково-дослідним інститутом геодезії та картографії була розроблена, у вигляді геопорталу, Система моніторингу та супроводу проекту, зібрані необхідні вихідні дані для оновлення. Також було розроблено та узгоджено уніфіковані технології та технічні специфікації. Була прийнята єдина технологія з використанням програмного забезпечення ArcGIS у форматі бази геоданих ESRI File (GDB). Враховуючи значний обсяг робіт, за результатами проведення відкритих торгів, до виконання робіт з оновлення цифрових топографічних карт додатково були залучені комерційні підприємства, у тому числі ТОВ «ЕКОММ СО», яке протягом 2020-2021 років виконало роботи з оновлення 170 номенклатурних аркушів цифрових топографічних карт масштабу 1:50 000 [9].

Дедалі більшої популярності серед великих сільськогосподарських товаровиробників України набуває так зване «точне землеробство», яке передбачає управління продуктивністю посівів із урахуванням варіативності факторів, які впливають на розвиток рослин. Дослідження свідчать, що завдяки підвищенню точності виконання робіт, витрати робочого часу знижуються в середньому на 7%, значно зменшуються затрати пально-мастильних матеріалів, раціональніше використовуються мінеральні добрива та засоби захисту рослин. Для великих підприємств і агросервісних організацій така система надає оперативну інформацію про

виконання робіт, дозволяє фіксувати координати місцезнаходження сільськогосподарської техніки [1].

Система GPS дозволяє ефективно працювати вночі та в умовах недостатньої видимості (дощ, туман тощо), що часто спостерігається при проведенні весняно-літніх чи осінніх польових робіт. Не викликає сумнівів необхідність впровадження інноваційних проектів у тваринництві. Автоматизована система в тваринництві – це не тільки процес роздачі кормів, але і всі системи обліку показників поголів'я, обороту стада. Процес має бути автоматизований, введений в електронну базу системи, що надає можливість за всіма етапами здійснювати точний контроль. Це принципово новий підхід до систем обліку, проектування продуктивності стада, підбору кормової бази, приготування кормів і годівлі [1].

Усі наведені вище удосконалення реалізуються спеціально створеним програмним забезпеченням. Відповідно до ст. 420, 433 Цивільного кодексу України, п. 3 ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» комп'ютерні програми є об'єктом права інтелектуальної власності – об'єктом авторського права (твором) у галузі науки. Статтею 426 Цивільного кодексу України передбачено, що використання об'єкта права інтелектуальної власності іншою особою здійснюється з дозволу особи, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності. Умови надання дозволу (видачі ліцензії) на використання об'єкта права інтелектуальної власності можуть бути визначені ліцензійним договором, який укладається з додержанням вимог цього Кодексу та іншого закону. Також Цивільний Кодекс України (ст. 431) визначає наслідки порушення права інтелектуальної власності, в т. ч. невизнання цього права чи посягання на нього, що тягне за собою відповідальність, встановлену цим Кодексом. Також ст. 443 Цивільного кодексу України передбачено, що використання твору здійснюється лише за згодою автора (крім випадків, передбачених законом). Відповідно до ст. 1107, 1109 Цивільного кодексу України розпорядження майновими правами інтелектуальної власності та використання права інтелектуальної власності здійснюється на підставі Ліцензійного договору. Таким чином, встановлені законодавством України умови та засоби захисту прав інтелектуальної власності обумовлюють можливість закупівлі онлайн-сервісів лише у власника (автора) цього об'єкту права інтелектуальної власності, або особи, що наділена правом розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, у тому числі на підставі ліцензійного договору, укладеного з власником. Виходячи з вищезазначеного слід вважати комп'ютерні програми, що використовуються для удосконалення аграрної діяльності інтелектуальною власністю їх розробників і при їх використанні слід керуватись положеннями Цивільного кодексу України та Закону України «Про авторське право і суміжні права» [11; 7; 12].

Звичайно, повноцінна автоматизація та використання сучасних інформаційних технологій в сільськогосподарському виробництві вимагають значних витрат на їх впровадження. Одна з головних переваг використання сучасних комп'ютерних технологій – можливість оперативного і оптимально управляти підприємством. В ході еволюції комп'ютерів і пов'язаних з ними технологій, їх використання переміщується від виконання елементарних операцій в область ухвалення рішень, інтелектуальних і наукомістких проблем [1].

Комп'ютерні інформаційні технології постійно удосконалюються, надають поштовх в розвитку науки, аграрних, економічних, управлінських технологій. Досягнення у сфері комп'ютерних технологій не вдається повноцінно використати на багатьох вітчизняних аграрних підприємствах через недостатню поінформованість аграріїв, брак коштів для замовлення розробки і запровадження таких технологій та недосконалість чинного законодавства. Інформаційні технології в аграрній сфері тільки почали освоюватись в Україні. Для сільського господарства України характерний недостатній рівень інформаційного забезпечення, досить гостро постають проблеми покращення умов праці, зниження затрат, підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції. Це обумовлює необхідність прийняття на загальнодержавному рівні стратегії інформатизації аграрної сфери України, що дозволить спланувати поступове запровадження комп'ютерних технологій у сільському господарстві.

Література:

1. Борян Л.О. Комп'ютери та комп'ютерні технології. Курс лекцій. Миколаївський Національний аграрний університет. Миколаїв. 2019. 139 с. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5470/1/Komp%27yutery%60%20ta%20komp%27yuterni%20texnologiyi.pdf> С. 10
2. Галузеві кадастри: навч. посіб. / колектив авторів за ред. Т.В. Мовчан. Одеса: ОДАУ, 2019. 188 с.
3. Зеров К. Захист авторського права на комп'ютерні програми. Теорія і практика інтелектуальної власності № 6/2020. С. 5-14.
4. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141
5. Лященко А. А., Форосенко Ж. В., Черін А. Г. Сервіс-орієнтована архітектура кадастрових геоінформаційних систем та кадастрових геопорталів Вісник геодезії та картографії. 2011. № 1. С. 35-43. URL: <https://softpro.ua/servis-orientovana-arhitektura-kadastrovih-geoinformacinih-sistem-ta-kadastrovih-geoportaliv>

6. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про державний земельний кадастр». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=8077&skl=7

7. Про авторське право і суміжні права : Закон України № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. Ст. 64. (зі змінами).

8. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 88

9. Створення топографічних карт масштабу 1:10 000. Ecomm Co. URL: <https://ecomm.in.ua/uk/implemented-projects/stvorennya-topografichnykh-kart-masshtabu-110-000>

10. Хом'як А. Я. Щодо розвитку земельно-кадастрової системи / А. Я. Хом'як, С. К. Омельчук, Н. П. Соловійова, Г. М. Фещенко // Автомобільні дороги і дорожнє будівництво. 2020. Вип. 107. С. 104-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adidb_2020_107_15

11. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44, 356 с.

12. Prozorro. Послуги з розробки підсистеми «Земельний кадастр». URL: <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2021-12-03-006117-a>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-96>

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО ВИЗНАННЯ СПАДЩИНИ ВІДУМЕРЛОЮ

Руденко Олена Анатоліївна

*кандидат юридичних наук,
викладач юридичних дисциплін*

*Галицького фахового коледжу імені В'ячеслава Чорновола
м. Тернопіль, Україна*

Справи про визнання спадщини відумерлою вирішуються судами у цивільному судочинстві в порядку окремого провадження відповідно до ст.ст. 334-338 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) [1]. Відумерлою може бути визнано спадщину за умов, передбачених у ч. 1 ст. 1277 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), якими є такі: 1) відсутність спадкоємців за заповітом і за законом;